

O NECROPOLĂ DIN SECOLUL AL IV-LEA D. HR. LA TĂTĂRĂNI (JUD. VASLUI)

Ion IONIȚĂ*

Cu mai bine de jumătate de secol în urmă, în localitatea Tătărăni (centru de comună) din județul Vaslui s-au descoperit întâmplător câteva morminte de înhumație aparținând unei necropole din secolul al IV-lea d. Hr. Un număr de șase vase de lut din inventarul acestor morminte au ajuns cu foarte mare întârziere în colecțiile Muzeului Municipal Huși, care în perioada respectivă își avea sediul în clădirea Palatului Episcopal.

Persoana care a făcut primele investigații la fața locului și a organizat preluarea inventarului salvat din morminte a fost Gheorghe Melinte, directorul Muzeului Municipal Huși. Acesta a fost interesat exclusiv de salvarea, restaurarea și încadrarea culturală și cronologică a respectivelor vase de lut pentru viitoarea expoziție a Muzeului, nu și de valorificare lor științifică, fapt pentru care mi le-a oferit pentru publicare, împreună cu toată informația avută la dispoziție.

Potrivit informațiilor primite, în curtea *Magazinului Universal*¹ din Tătărăni, cu ocazia săpării unei gropi pentru stingerea varului, la adâncimea de circa -1,20 m, s-au găsit oase de om și mai multe vase de lut, din care unele au fost distruse și aruncate. Cu toate acestea, de aici au mai fost recuperate cinci vase (fig. 1, 2-3; 2, 4-5).

De asemenea, aproximativ în aceeași perioadă, în grădina locuitorului Chirilă, fost secretar al Sfatului Popular² al comunei Tătărăni, cu ocazia desfundării terenului pentru plantarea viței de vie, s-ar fi descoperit oase și mai multe vase de lut, din care s-a mai păstrat doar un castron (fig. 1, 3). Gh. Melinte aprecia că distanța dintre *Magazinul Universal* și *Grădina lui Chirilă* ar fi sub 100 m, ceea ce ar sugera că cele două descoperiri ar putea aparține aceleiași necropole.

Toate vasele de lut au fost luate de Gh. Melinte de la Tătărăni, în anul 1967, când a făcut și prima investigație la fața locului, dar ele fuseseră descoperite anterior, toate probabil în 1965. Nu avem informații despre persoana sau persoanele care au salvat de la distrugere și recuperat vasele din morminte în momentul descoperirii și nici unde au fost ele păstrate până în 1967.

Prezentăm în continuare vasele descoperite la Tătărăni.

1. Castron scund lucrat la roată din pasta fină cenușie, cu pereții destul de corodați, motiv pentru care angoba nu s-a mai păstrat. Partea superioară este de formă cilindrică, iar cea inferioară tronconică. Marginea castronului, îndoită la orizontală și cu o mica nervură în relief deasupra pe mijlocul ei, are o lățime neobișnuit de mare. Acesta este singurul vas recuperat din *Grădina lui Chirilă* (fig. 1, 1). Î 2,9 cm.

2. Castron lucrat la roată din pasta fină cenușie, cu firnis cărămiziu, de formă sferoidală aplatizată, având marginea puternic evazată, fundul inelar și un ușor prag pe umăr.

* Institutul de Arheologie Iași. ion_ionita5@yahoo.de

¹ Denumire foarte frecventă în perioada respectivă pentru unitățile comerciale de stat din centrele comunale sătești.

² În perioada 1950-1968, Primăria, ca autoritate publică locală, a fost înlocuită de Sfatul Popular.

O parte din vas lipsește, fiind deteriorat la descoperire, dar profilul este păstrat în întregime (fig. 1, 2). Î 7,4 cm.

3. Castron lucrat la roată din pasta fină cenușie deschisă și angobă de culoare cenușie închisă. Formă bitronconică și marginea scurtă răsfrântă. La partea inferioară, aproape de fund, se observă un prag abia perceptibil (fig. 1, 3). Î 6 cm. Acesta este singurul vas de la Tătărăni care avea inscripționat pe el un număr de inventar: 1561.

4. Oală lucrată la roată dintr-o pastă poroasă, având în compoziția ei doar cioburi pisate, fără nisip sau pietricele. De obicei, o asemenea pastă este caracteristică vaselor lucrate cu mâna. Formă aproximativ sferoidală, cu umerii ridicați, gura largă, marginea scurtă ușor răsfrântă și îngroșată și fundul drept (fig. 2, 4). Î 9,9 cm.

5. Castron lucrat la roată din pastă fină de culoare cenușie-cafenie, cu resturi de angobă de culoare cafenie. Formă sferoidală aplatizată, gât scurt cilindric, marginea evazată cu arcuire spre interior. Fund inelar și ușor prag pe umăr (fig. 2, 5). Î 9, 2.

6. Tot de la *Magazinul Universal* mai provine o cană cu gura trilobată, lucrată la roată din pastă fină cenușie și spartă în mai multe bucăți.

Din păcate, Gh. Melinte a decedat în condiții tragice și nu a mai putut aduce vasul respectiv pentru reconstituire la Iași, prilej cu care urma să aibă loc și o discuție amănunțită asupra condițiilor de descoperire a celor șase vase de la Tătărăni. Încercările ulterioare de a obține mai multe informații despre descoperirile de la Tătărăni nu au dus la nici un rezultat, comunicându-mi-se că vasele respective nu s-ar afla la Muzeul din Huși.

Deși foarte puține, informațiile prezentate mai sus permit, totuși, formularea unor aprecieri generale cu privire la încadrarea tipologică, culturală și cronologică a descoperirilor.

În vatra localității Tătărăni avem de a face cu o necropolă având în cuprinsul ei morminte de înhumăție, iar cele două puncte cu descoperiri – *Magazinul Universal* și *Grădina lui Chirilă* – aparțin foarte probabil aceleiași necropole.

Nu este posibil de precizat dacă în cele două puncte au fost distruse doar câte un singur mormânt sau eventual mai multe.

Din ambele puncte au fost salvate și recuperate doar vase de lut, dar este foarte probabil ca în ambele locuri să fi fost și alte piese de inventar, cum ar fi accesoriile vestimentare sau obiecte de toaletă și de podoabă, care s-au pierdut.

Toate vasele recuperate au fost lucrate la roată. Atât ca tehnică de realizare (pastă, forme, proces de ardere), cât și tipologic, toate vasele pot fi încadrate cu ușurință în ceramica culturii Sântana de Mureș. Unele observații se impun, totuși, asupra a două dintre ele.

Astfel, castronul din *Grădina lui Chirilă* (fig. 1, 1), cu partea superioară cilindrică și cea inferioară tronconică, formă frecvent întâlnită în mediul acestei culturi, are o margine neobișnuită și anume foarte lată și îndoită la orizontală. De fapt, este o imitație după unele castroane de bronz din perioada romană târzie. Nu este un caz izolat, întrucât și alte vase romane de bronz sau argint din aceeași perioadă (mai ales căni, dar nu numai) au fost imitate în arealul culturii Sântana de Mureș-Cernjachov³.

Cel de al doilea vas asupra căruia facem o scurtă observație este oala lucrată la roată din pastă poroasă de la *Magazinul Universal* (fig. 2, 4). În mod obișnuit, pasta poroasă este utilizată pentru modelarea recipientelor lucrate cu mâna și nu la roată, de aceea pare să avem de-a face aici cu o anomalie, dar care nici ea nu este singulară. Spre exemplu, în marea necropolă de la Mihălășeni, au fost descoperite mai multe vase din pastă zgrunțuroasă și câteva din pastă fină cenușie modelate cu mâna și nu la roată⁴. Așadar, o situație inversă ca cea de la Tătărăni.

³ Diaconu 1965, p. 40, 81-82, pl. XXV; Kropotkin 1973, p. 240-243, fig. 2; Magomedov 2001, p. 51-52, fig. 47, 1-3; 48, 1-4.

⁴ Șovan 2005, p. 166-167.

În ceea ce privește încadrarea cronologică, fără a avea piese cu o datare mai precisă, cum ar fi unele tipuri de fibule, catarama, piepteni de os sau vase de sticlă, ea trebuie făcută mai larg, în limitele generale ale culturii Sântana de Mureș, în principal în cursul secolului al IV-lea d. Hr.

Necropola de la Tătărăni, în preajma căreia trebuie să se afle și așezarea corespunzătoare, nu este singulară în arealul comunei. În repertoriul său, G. Coman menționează alte patru așezări aparținând culturii Sântana de Mureș, din care două în zona localității Bălțați (LXIII.9 *În Deal* și LXIII.11 *Dealul Răzășiei*), una la vest de satul Giurgești (LXIII.14 *În Dumbravă*) și ultima la sud de satul Leoști (LXIII.17 *Dealul Berbeceni*), toate situate în bazinul râului Crasna și a afluenților săi⁵.

Cu toate că descoperirile de la Tătărăni au fost făcute cu mai bine de cinci decenii în urmă, referințele asupra lor sunt foarte puține. Primele informații publicate până acum par să fie cele înserate de G. Coman în cunoscutul său repertoriu pentru județul Vaslui din 1980⁶, reluate foarte pe scurt după acesta și într-o lucrare repertorială de valoare îndoielnică din 2009⁷.

Datele oferite de G. Coman asupra necropolei de la Tătărăni nu sunt doar lacunare, ci în cea mai mare parte eronate în ceea ce privește data și contextul descoperirii, precum și tipul de complex și încadrarea cronologică, ceea ce ridică unele semne de întrebare asupra sursei de informare. Astfel, el nu menționează și prezența oaselor de om de la *Magazinul Universal*, care atestă distrugerea unuia sau a mai multor morminte de înhumație în acel loc. El nu cunoaște nici numărul exact al recipientelor de lut recuperate, vorbind de "câteva vase", iar trimiterea la ilustrație sugerează că el avea cunoștință de doar patru și nu de toate cele cinci vase⁸. De asemenea, el nu menționează nimic despre descoperirea din *Grădina lui Chirilă*, de unde a mai fost recuperat un castron.

G. Coman nu a avut cunoștință nici de data corectă a descoperirilor, întrucât plasează momentul investigației lui Gh. Melinte la Tătărăni în anul 1970. În realitate, așa cum s-a menționat deja, Gh. Melinte adusese toate vasele la Muzeul Municipal Huși încă din anul 1967. La fel, nu este clar ce fel de verificare a făcut G. Coman în 1970 la Tătărăni⁹, dacă nu a putut afla nici măcar data corectă a descoperirii.

Sigur este că G. Coman a putut vedea și desena unele vase de la Tătărăni la Muzeul din Huși, de unde a primit probabil și informația sumară referitoare la ele. Faptul că informația primită era în parte eronată, sugerează că cel care i-a oferit-o nu a fost Gh. Melinte, ci o altă persoană. Aceasta ar fi putut fi Violeta Bazarciuc, care a urmat după Gh. Melinte la direcția Muzeului din Huși. Ea a putut să pună la dispoziție lui G. Coman vasele întregi de la Tătărăni, dar nu și informația pe care o deținuse Gh. Melinte.

Prima prezență a lui G. Coman la Tătărăni, cu ocazia căreia a identificat o așezare de tip Cucuteni A, a fost în 1967¹⁰, adică chiar în anul când vasele din necropola descoperită în 1964 au fost luate și duse la Huși. Revine abia în 1971, când face cercetări de suprafață și identifică zece situri arheologice pe teritoriul comunei împreună cu V. Trofin, cadru didactic de la Școala Tătărăni. Tot acum primește informații pentru alte șapte situri arheologice identificate de V. Trofin¹¹.

În repertoriul său, G. Coman prezintă și o listă cu *Muzee sătești și școlare și colecționari*¹². Foarte interesant este faptul că din ea lipsește tocmai numele lui V. Trofin, un vechi și asiduu colecționar. Referitor la această calitate, G. Coman menținează că a văzut la el

⁵ Coman 1980, p. 245-247, fig. 64, 9, 11, 14, 17.

⁶ *Ibidem*, p. 245-246 (LXIII.7), fig. 64; 139, 5; 146, 1-2,4.

⁷ Butnariu ș.a. 2009, p. 54.

⁸ Coman 1980, fig. 139, 5; 146, 1-2, 4.

⁹ *Ibidem*, p. 247, nota 7.

¹⁰ *Ibidem*, p. 245-247, nota 1.

¹¹ *Ibidem*, p. 247, notele 2-4, 6, 8-20

¹² *Ibidem*, p. 41.

o parte din tezaurul de monede de argint din secolul al XVIII-lea de la Rânzești (com. Fălciu), descoperit în 1968¹³. De asemenea, existența unei colecții V. Trofin la Tătărăni rezultă și mai clar dintr-o notă referitoare la o descoperire din localitatea Știoborâni (com. Solești), despre care spune: „Informații V. Trofin – Tătărăni; am verificat și colecția sa”¹⁴.

Din relatările cu privire la cercetările de suprafață din zona comunei Tătărăni din anii 1970 și 1971 rezultă că acestea nu au constituit o preocupare a muzeelor din județul Vaslui, ci a unui arheolog amator, în persoana profesorului de istorie Ghenuță Coman și a unui colecționar local. Primul a elaborat și publicat un amplu repertoriu, singurul pentru județ, apoi a lăsat colecția la Muzeul din Vaslui. Nu știm nimic despre activitatea ulterioară a colecționarului V. Trofin și care este soarta colecției sale, care nu era compusă doar din cioburi adunate din situri arheologice, ci și din tezaure monetare. În colecția sa ar fi putut ajunge și eventuale descoperiri ulterioare din necropola de la *Magazinul Universal*. O implicare punctuală a muzeelor din Vaslui, Bârlad și Huși ar fi benefică nu numai pentru zona Tătărăni, ci și pentru toate celelalte comune ale județului.

BIBLIOGRAFIE

- Butnariu ș.a. 2009: V. M. Butnariu, M. Zahariade, R. Alaiba, *Descoperiri din secolul al IV-lea în subunitățile geografice din Podișul Bârlad. Privire specială asupra județului Vaslui*, în M. Zahariade (ed.), *Cunoașterea prin cercetări interdisciplinare a vechilor așezări rurale din spațiul carpato-dunărean*, Editura Junimea, Iași, 2009, p. 39-77.
- Coman 1980: G. Coman, *Statornicie, continuitate. Repertoriul arheologic al județului Vaslui*, Editura Litera, București, 1980.
- Diaconu 1965: Gh. Diaconu, *Târșor. Necropola din secolele III-IV e. n.* Biblioteca de Arheologie, VIII, Editura Academiei, București, 1965.
- Kropotkin 1973: V. V. Kropotkin, *O datirovke kuvšina iz čistilovskogo mogil'nika (Ternopol'skaja oblast')*, în *Sovetskaja Archeologija*, 1973, 3, p. 240-243.
- Magomedov 2001: B. Magomedov, *Černjachovskaja kul'tura. Problema etnosa*. Monumenta Studia Gothica, I, Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, Lublin, 2001.
- Șovan 2005: O. L. Șova, *Necropola de tip Sântana de Mureș – Černjachov de la Mihălășeni (jud. Botoșani)*. Bibliotheca Archaeologica "Hierasus". Monographica, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005.

EIN GRÄBERFELD DES IV. JH. N. CHR. BEI TĂTĂRĂNI (JUD. VASLUI)

1965 wurden zufällig bei Tătărăni einige Körperbestattungen entdeckt und zerstört. Vom Gräberinventar stammen 6 scheibengedrehte Tongefäße, die der Sântana de Mureș-Černjachov-Kultur gehören. Seit 1967 liegen die Tongefäße im Museum von Huși.

¹³ *Ibidem*, p. 140-141, nota 29.

¹⁴ *Ibidem*, p. 227, nota 7.

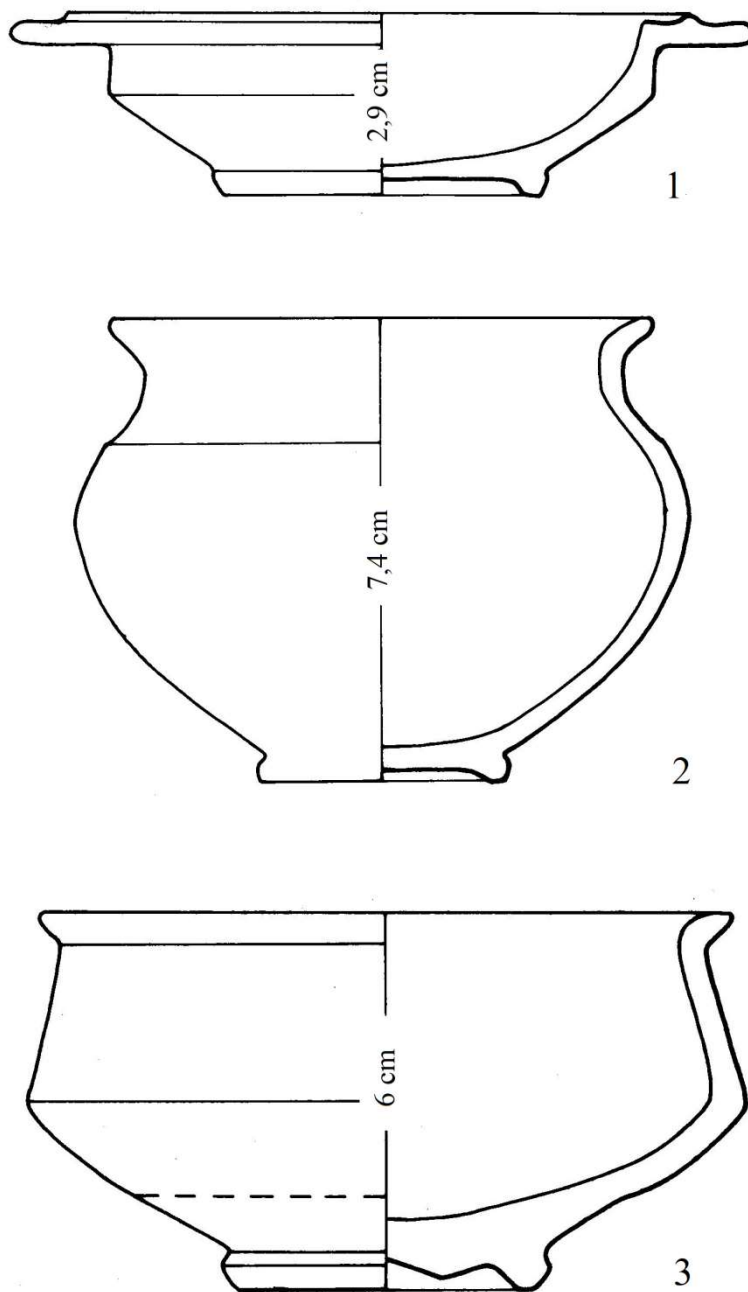

Fig. 1. Tătărăni. Vase din pastă fină (1, Grădina lui Chirilă; 2-3, Magazinul universal).

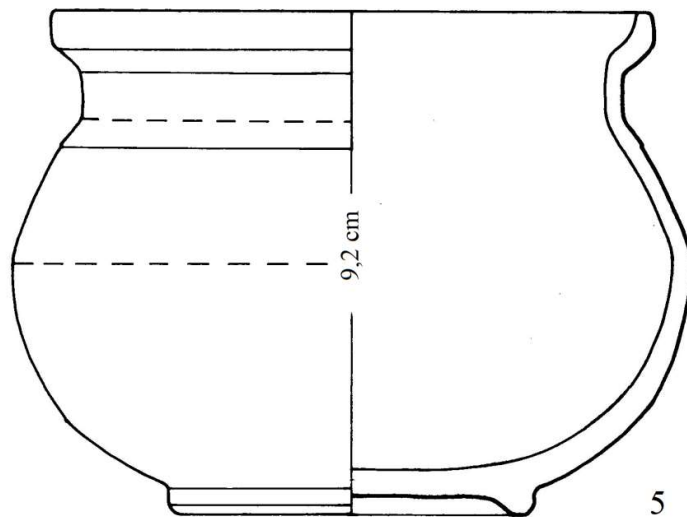
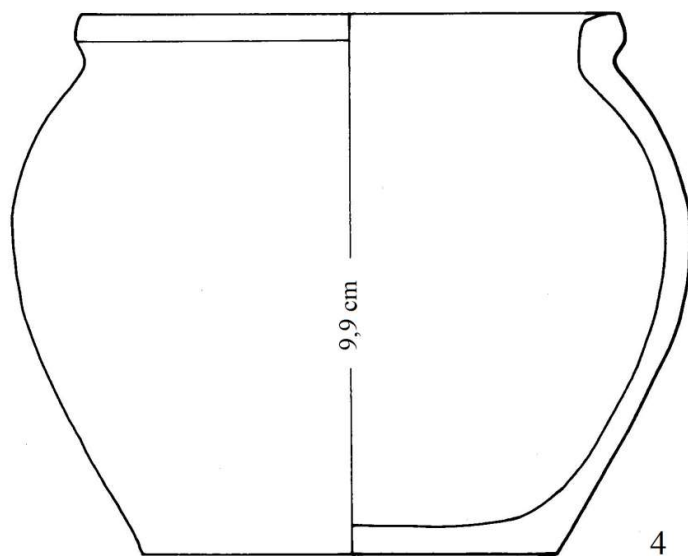

Fig. 2. Tătărăni. Vase din pastă fină (5) și poroasă (4) de la Magazinul universal.